

ประชุมนิราศสุนทรภู่ / เล่ม ๕

นิราศอิเหนา

ฉบับมีในหอพระสมุดวชิรญาณ

แจกในการกฐินพระราชทาน

มหาอำมาตย์โท พระยาอิศรพันธุ์โสภณ

ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

ณ วัดนาคกลาง

พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

ทะเบียน

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

895.91

๑. ปณิกมขัตติยวาทคณด.

จัดตั้งขึ้นโดย...

୧୫/୫/୩୭

MS. Indragiri

[illegible]

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา

2595

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๘ นครราชสีมา

ประชุมนิราศสุนทรภู่ เล่ม ๕

นิราศอิเหนา

ฉบับมีในหอพระสมุดวชิรญาณ

แจกในการกฐินพระราชทาน

มหาอำมาตย์โท พระยาอิศรพันธุ์โสภณ

ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

ณ วัดนาคกลาง

พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

แผนที่ 1 ช.

ได้รับจาก 1 พงศ 64 ทอ 5 1/4

เมื่อ 2/59 1669

เลขที่ 2595

เลขห้อง 104

เลขหมู่

895.9112

๗ 798 ป

เลขทะเบียน ๗.๓๒ น. 15๖๖๘

อธิบายนิราศ

ลักษณะบทกลอนของไทยเรามี ๔ ประเภท คือโคลง
ประเภท ๑ ฉันท์ประเภท ๑ กาพย์ประเภท ๑ กลอน
ประเภท ๑ ฉันท์กับกาพย์ตำราแต่ประเทศอินเดีย
โคลงกับกลอนตำราเป็นของไทยเราเอง ถ้าว่าเป็นทาง
ตำนาน โดย อาศรัย พิจารณาบทกลอนของโบราณที่ยัง
เหลืออยู่ในบัดนี้ หนึ่งสอบทกลอนไทยที่แต่งเป็นโคลง
กับกลอนเป็นของมีมาก่อน ฉันท์แลกาพย์มีขึ้นต่อขึ้น
หลัง ในราวแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่
คนสมัยนั้นดูเหมือนจะถือกันเป็นคติว่าโคลงฉันท์เป็นของ
แต่งยาก กวทมชอเสียงมักแต่งหนึ่งสอเรื่องสำคัญ
เป็นลิลิตฎาโคลงฉันท์ทั้งนั้น กาพย์กลอนถือกันว่าเป็น
ของแต่งง่าย มักแต่งกันแต่เป็นหนึ่งสอสวดและเป็น
เพลงยาวสังวาส มาจนถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา
เป็นราชธานี จึงค่อยนิยมกาพย์กลอนกันจนกว่าแต่
ก่อน เห็นจะเป็นเพราะเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรโปรดทรงแต่ง

ภาพเขียนภาพให้เรือเป็นต้น และไปรถทรงแต่ง
 เพลงยาวสังวาศ การแต่งภาพกลอนจึงแต่งกัน
 แพร่หลายชน

หนังสือจำพวกที่เรียกว่านิราศ เป็นบทกลอนแต่ง
 เวลาไปทางไกล มูลเหตุที่จะเกิดหนังสือชนิดนี้ขึ้น
 สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะเวลาเดินทางที่มักต้องไปเรือ
 หลาย ๆ วันมีเวลาว่างมาก ได้แต่นั่ง ๆ นอน ๆ ไปจน
 เกิดเบื่อ ก็ต้องคิดหาอะไรทำแก้รำคาญ ผู้สันนิษ
 ในทางวรรณคดีจึงแก้รำคาญโดยกระบวรคิดแต่งบท
 กลอน บทกลอนแต่งในเวลาเดินทางเช่นนั้น ก็เป็น
 ธรรมดาที่จะพรรณนาว่าด้วยสิ่งซึ่งได้พบเห็นในระยะทาง
 ประกอบกับอารมณ์ของตน เช่นครวญคิดถึงกรุงซึ่ง
 ต้องพลาบทังไ้ทางบ้านเรือนเป็นต้น กระบวรความใน
 หนังสือนิราศจึงเป็นทำนองอย่างว่านี้ทั้งนั้น ชอบแต่ง
 กันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ที่เรียกชื่อ
 ว่าหนังสือนิราศ ดูเหมือนจะบัญญัติขึ้นในชั้นกรุง
 รัตนโกสินทร์นี้

หนังสือนิราศกรุงศรีอยุธยา มักแต่งเป็นโคลง
 แลเรียกชื่อเรื่องแปลก ๆ กัน โคลงนิราศเก่าก่อนเรื่อง
 อนทมนคบบอยยบคน เรียกชื่อเรื่องว่า โคลงหรือภณชัย
 เติมแต่งเป็นโคลงลาวที่เมืองเชียงใหม่ เมื่อขลุ
 “เมืองเป้า” ในนั้นกล่าวถึงพระพุทธสิหิงค์ว่ายังอยู่เมือง
 เชียงใหม่ เพราะฉะนั้นคงจะแต่งเมื่อขลุ เมืองเป้า
 รอบทศตรงกับ พ.ศ. ๒๑๘๑ ก่อนสมเด็จพระนารายณ์ ฯ
 เชิญพระพุทธสิหิงค์ลงมากรุงศรีอยุธยา นิราศเรื่อง
 นี้เอามาแต่งแปลงเป็นโคลงไทยที่กรุงศรีอยุธยาอีกชั้น
 แต่ดูเหมือนจะนับถือกันมาก นิราศที่แต่งในกรุงศรี
 อยุธยาเก่าก่อนเรื่องอนันต์ คือโคลงพระศรีมโหสถ
 แต่งเมื่อตามเสด็จพระนารายณ์ ฯ ไปรัชช้างเผือกที่
 เมืองนครสวรรค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๑ ต่อมาถึงโคลง
 กาสรวณ ของศรีปราชญ์ แต่งเมื่อถูกเนรเทศจากพระ
 นครศรีอยุธยาลงไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช ว่าเมื่อใน
 รัชกาลพระเจ้าเสือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๔๖ กับ พ.ศ. ๒๒๕๑
 นิราศกาสรวณ ในกระบวนความเห็นได้ว่าแต่งตามอย่าง

(๔)

นิราศหรือภูษัย แต่แต่งขึ้นไปอีก ผู้แต่งโคลงนิราศ
ชั้นหลังมา แม้ที่แต่งในกรุงรัตนโกสินทร์ชอบแต่ง
เอาอย่างโคลงมาก

นิราศครั้งกรุงศรีอยุธยาที่แต่งเป็นกลอนสุภาพ มี
ปรากฏอยู่เรื่องเดียวแต่นิราศเมืองเพชรบุรี ของหม่อม
พืชมเสน แต่กรวมไว้ในพวกเพลงยาวสังวาศ หาได้
แยกออกเป็นเรื่องต่างหากเหมือนอย่างนิราศที่แต่งกัน
ในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ ถึงนิราศที่แต่งเป็นกลอน
สุภาพในกรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นแรกก็รวมอยู่ในเพลง
ยาวสังวาศ มีได้แยกออกเป็นประเภทหนึ่งต่างหากมี
ตัวอย่างที่สำคัญคือนิราศทำดินแดงซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อเวลา
เสด็จยกกองทัพหลวงไปปราบพม่าชาศึก เมื่อขมเมย
พ.ศ. ๒๓๒๙ ก็รวมอยู่ในเพลงยาว พงจะแยกออกเป็น
นิราศเรื่อง ๑ เมื่อในรัชกาลที่ ๕

นิราศที่แต่งกันในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่งทั้ง
เป็นโคลงและเป็นกลอนสุภาพ ดูเหมือนกว่าที่แต่งนิราศ

(๕)

ในครั้งรัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ จะถือคติต่างกันเป็น
๒ พวก ๆ หนึ่งถือคติเดิมว่า โคลงฉันท์เป็นของสำคัญ
และแต่งยากกว่ากลอน กวีพวกนี้แตงนิราศเป็นโคลง
ตามเยี่ยงอย่างศรีปราชญ์ทั้งนั้น กวีอีกพวกหนึ่งชอบ
เพลงยาวอย่างเช่นเล่นกันเมื่อปลายสมัย กรุงศรีอยุธยา
กวีพวกนี้แตงนิราศเป็นกลอนสุภาพทั้งนั้น ถ้าว่าเฉพาะ
ที่เป็นผู้สำคัญในกวีพวกหลังนี้ คือสุนทรภู่ แตงนิราศ
เป็นกลอนสุภาพมากเรื่องกว่าใคร ๆ หมด กลอนของ
สุนทรภู่คนชอบอ่านกันแพร่หลาย ก็ถือเอานิราศของ
สุนทรภู่เป็นแบบอย่างแตงนิราศกันต่อมา ตั้งแต่รัชกาล
ที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๕

ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ นี้ พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก
สมิตะสิริ) มาขอเรื่องหนึ่งสื่อในหอพระสมุดวชิรญาณ
สำหรับพระนคร สำหรับพิมพ์ในการกุศลตามเคย
หอพระสมุดฯ จึงจัดประชุมนิราศของสุนทรภู่ อันนับว่า
เป็นต้นตำราของนิราศกลอนสุภาพชั้นหลัง ให้พิมพ์

(๖)

รวม ๘ เรื่องด้วยกัน นิราศสุนทรภู่ที่แต่งไว้ ๘ เรื่องนั้น
แต่งต่างคราวกัน คือแต่งเมื่อปลายรัชกาลที่ ๑ และต้น
รัชกาลที่ ๒ เป็นเวลาก่อนสุนทรภู่เข้ารับราชการ ๒ เรื่อง
แต่งเมื่อสุนทรภู่บวชเป็นพระในรัชกาลที่ ๓, ๒ เรื่อง แต่ง
เมื่อสุนทรภู่สึกเป็นฆราวาสแล้วอีก ๔ เรื่อง นิราศอิเหนา
ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ สุนทรภู่แต่งในรัชกาลที่ ๓ เมื่อ
สึกเป็นฆราวาสแล้ว เขาใจว่าคหะหมื่นจะแต่งถวาย
พระองค์เจ้าลักขณานุคุณ พระเจ้าลูกยาเธอในพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ พระนางเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสุนทรภู่ฝากตัว
พึ่งพระบารมีอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องไปทางไกล
เหมือนนิราศเรื่องอื่น ๆ สุนทรภู่คิดเอาเรื่องอิเหนาตาม
นางขุษาเมื่อลมหอบหายไป มาคิดแต่งขึ้นเป็นนิราศ
ของอิเหนา ทำนองเดียวกับฉันทราชาพิลาปของโยราณ
ที่แต่งว่าด้วยพระรามตามนางสีดา สำนวนกลอนเรื่อง
อิเหนานับเป็นอย่างเอกของสุนทรภู่เรื่อง ๑ ซึ่งบรรดา
ผู้อ่านบทกลอนชอบกันหมดไม่เลือกหน้า

๑๕.

นิราศอิเหนา

๑ นิราศร้างห่างเหินเสนาหา ปางอิเหนาเศร้ารำลึก
ถึงขมขื่น พระพายพาพคนองเทยวล่องลอย ตกลง
เหลียวเปลียวเปล่าให้เหงาหึงม สุกปลื้มเยี่ยมเหย
เผลอเผลอผอย โอ้เย็นค่าน้ำค้างลงพร่างพรอย นื่อง
จะลอยลมบนไปไหนใด ฤๅเทวณชั้นฟ้ามาพาน้อง ไป
ไว้ห้องช่องสวรรค์ที่ชั้นไหน แม้นน้องน้อยลอยถึงชั้น
ตรึงค์ไทร สหิสนัยจะช่วยรับประคองประคอง ฤๅไปปะ
พระอาทิตย์พิศวาส ไปร่วมอาสน์เวชยันต์ผืนผยอง
ฤๅเมขลาพาชวนนวลล่อง เทยวลอยล่องเลียบฟ้าชม
สาคร ฤๅไปริมหิมพานต์ชานไกรลาส บริเวณเมรุมาศ
ราชคิงขร ฤๅจะออกนอกเนมิ้นท์อิสันธร เทยวลอยร้อน
รอบผ่านภายไลย โอ้ลมแดงแสงแดดจะแผดส่อง จะมี

หมองมัวขวัญจะหวนไหว จะค้นหมอกออกเมฆวิเวกใจ
 น้เเวโคเค็ดสวาทให้คลาศคลา พระผ้นแปรแลรอบขอบ
 ทวีป เห็นแต่กลีบเมฆเคลือนเกลือนเวหา จะแลดู
 สรียนต์สนธิยา จะดูฟ้าฟากล้าให้รำจวญ ผ้นวิโยค
 ไศกเศร่าเข้าในห้อง เห็นแท่นทองที่ประธมภิรมย์สงวน
 ไม่เห็นนุชสุดจะทรงพระองค์ชวน ลห้อยหวนหิวไหย
 ก้วยรอยแรง ยลยักปเปล่าเศร่าสลก ระทวยทศทอค
 ทบชบกรรแสง โอ้สุดแสนแค้นอารมณ์ด้วยลมแดง
 คุเหมือนเกล้งพัดไปให้ โกลทรวง เลียคายเอ๋ยเคยแอบ
 แบนสนิท ถึงชีวิตวอควายไม่หายห่วง โอ้น้องนช
 บขบาศคากวง พ่เปล่าทรวงทรวงถึงจะพึงไทรม โอ้
 โพล่เพลเวลาปานฉนี้ เคยเข้าที่พี่เคยได้เซยโฉม เห็น
 แต่ห้องน้องน้อยลอยโพยม ยามประโคมมีรู ลืมเจ้า
 ปลืมใจ โอ้เขนยเคยหนุนยังอุ่นอ่อน แต่ห้องน้องน้อยลอย
 ร่อนไปนอนไหน ยักเอ๋ยเคยชิตสนิทใน วันนีโกล
 กลอยสวาทอนาถนอน โอ้ วินวินกลั่นนวลยังหวนหอม

เคยถนอมแนบทรงดวงสมร ยิงรณรณชนใจอาลัยวอน
 สอนสอนอารมณ์ระทมทวี่ จนมองคำยาหิงหงกระหม
 ยิ่งเศร้าซึมโศกาถึงยาหิ โอ้ยามอยู่คุหาเวลานี้ เคย
 พาที่ทอดประทับไว้กับทรง โอ้ออกเอ๋ยเคยอุ่นลม
 ลม่อม เคยโอบอ้อมอ่อนตามไม่ห้ามหวง ยิ่งเคลิ้ม
 เคลื่นเช่นประทุมกระพุ่มพวง เคยแนบทรงไสยาสน์
 ไม่คลาศคล้าย จนเคลิ้มองค์หลงเซยเนนยहन
 ถนอมอุ่นแอบประโลมว่าโฉมฉาย ครันรู้สึกกึกกน
 สอนอาย แสนเสียดายสุดจะกินสิ้นชวัน เห็นสิ่งของ
 นองนุชยิ่งสุดเศร้า พระไทยเฝ้าเคลิ้มไคล้ดังไผ่น
 ยิ่งรำภากรกตรายงจาขลิบ สุดจะกลั่นรียออกนอก
 บรรพต พินิจจันทร์วันเพ็ญชนเปล่งแสง กระจ่างแจ้ง
 แจ่มวาทังทรงกลด สัพเพเลียงเคยงพร้อมน้อมประนต
 พระเลียวลคแลแสงคุณแสงเคอน คุเิ่งก่อต่อเตาเห็น
 เงาคล้าย เขม้นหมายมุ่งไปก็ไมเหมือน เห็นเงาไม้
 ไหวหว่นให้พนเพื่อน จนเคอนเคลือนคล้อยฟ้าให้อาวรณ์

เห็นสระศรีทศเคยมาประพาศ ราคาศษคอกดวงบัวหลวง
 สลอน ลมร่ำเพยเชยชายกระชายจร หอมเกสร
 เสาวคนธ์ที่หล่นโรย ไฉรินรินกลิ่นยหงาส่าหรี
 เหมือนกลิ่นจันทร์เจอนวลให้หวานโหย หอมยี่หุบสักรม
 คอกยมโคย พระพายโชยเฉื่อยชนยนตลง ไฉน
 คีลาเคยมานั่ง เห็นชลลึงก์แลวยิ่งนกรำกกิ่ง ค
 งามเขาเงาไม้พระไทรชง เสียงหงหงผองรวงเฝ้าหวง
 รัง จิ้งหรีดหรีดกึ่งไทรเรไรร้อง แว่วว่าน้องนกเลี้ยว
 พระเหลียวหลัง เห็นน้ำพุคั่นตรงชลลึงก์ เคยมานั่ง
 สรงชลทบนเตยง เจ้าสร้งควยช่วยพลขนอง แต่น้ำ
 ต้องถูกน้ำก็หวัดเลียง ไฉนรินรินเชยทศเคยเคียง
 พระทรวงเพียงเฝ้าร้อนถอนฤไทย ทุกงามเขาเงา
 เงียบเชียบสังค ใบไม้กวัดแกว่งกึ่งประวิงไหว ยเยือก
 เย็นเส้นหญ้าพนาไลย ยิ่งเยือกในทรวงชำระขำเย็น
 เทยวรอบสระประทุมมาส่าหรี เคยเห็นขวัญเนตรที่
 ไหนก็ไม่เห็น ชลในยี่หุบชกตกกระเซ็น ยิ่งเยือก

เย็นหยดยืนกลั่นน้ำตา จนตกคนรินรินกลั่นกุหลาบ
 ตกลงเหลียวเลี้ยวซาบอาบนาสา เหมือนปรางทองน้อง
 นุชบุษบา ฤาเกลี้ยมาขึ้นแฝงอยู่แห่งใด เทยวคุดาว
 เปลาเปเลียวเลี้ยวสคั้ง จนจวนรุ่งรางรางสว่างไสว
 หนาวน้ำค้างพร่างพรหมพรมไพร ดวงคอกไม้บานแบ่ง
 รัยแสงทอง หอมมณฑาสารภคอกยหุบ ย่างร่วงหรรษ
 ถูกอุระพระชนอง ภูมรินบินว่อนมาร้อนร้อง อาบ
 ลอองเกสรขจรจาย จนแจ่มแจ้งแสงสว่างนภางคพน
 ถอนส่อนอาไลยพระไทยหาย คเวหาว่าแสนแค้นพระ
 พาย ไม่พาสายสวาทคืนมาขึ้นใจ จักระตามทรา
 ชมทางลมพัด เผื่อจะพลัดตกลงที่ตรงไหน คำนริ
 พลาทางสท่อนถอนฤไทย ให้เตรียมพลสกลไกร
 จะไคลคลา จึงแปลงนามตามกันเป็นบันจเหรีจ จะ
 เทยวเตรจเตรในไพรพฤกษา พลาจอุ่มองค์ยาหัย
 วิยะดา ชนรณแก้วแว้วฟ้าแล้วพาไป พระเหลียวค
 ภูผาสทาหมัน ที่สำคัญคุหาเคยอาไครย จะแล

ลับนบขบแต่กันไป จะมีไ้ไ้มาเห็นเหมือนเช่นเคย เสีย
 แรงแต่งแปลงสร้างจะร้างเรศ ค่อยอยู่เถิดแผ่นผาคู
 หาเอ๋ย ไ้มิ่งไม้ไพรพนมเคยชมเชย จะแลเลย
 ลับแล้วทุกแนวเนิน ไ้นกเอ๋ยเคยพากันมาจับ จะแล
 ลับฝูงนกกระหกระเหิน ไ้เขาสูงฝูงหงส์เคยลงเดิน
 เคยเพลิดเพลีนพิศวงด้วยหงส์ทอง จะเรศร้างห่างหงส์
 ไปดงอื่น ทกวณคินคำเข้าจะเศร้าหมอง ไ้ก้าน
 กิ่งมิ่งไม้เรไรร้อง ประสานซ้องเสียงดังแว้งเวง ไ้
 เคยฟังครุ่นมาวิบาก ต้องพลัดพรากเพราะว่าลมทำ
 ช่มเหง แม้นพบเห็นเป็นตัวไม่กลัวเกรง จะรำ
 เพลงกฤษณาอุสสหารลม น้ใจไม่เห็นด้วยเป็น
 เคราะห์ มาจำเภาะพลัดค้เคยสัสสม ยิ่งสุดแสนแค้น
 ชค้อคอารมณ์ จะแลชมอนอนไม่ชื่นใจ แต่จำเป็น
 เกนหลงมาดงด้วย ต้องช่วยชมมาพฤกษาไสว กรด
 กระณอินจันทนพรณไม้ มีดอกใบก้านกิ่งขนพรง
 เพรียว ข้างแก่ออนช่อนชัยสลับส้าง ข้างสคสร้างส

ชุ่มชุ่มเขียว ท้ายตอหน่อหนูนุ่นรื่นเรียว เถาวัลย์
 เกียวกอกกิ่งเหมือนชิงช้า พระชวนพลอศกอกน้อง
 ประคองอุ้ม ให้ชมเพลินเดินมุงมมงาหรา บ้าประเทศ
 เขตแคว้นแดนขวา อินทผาลำชุมสลุ่มพัน โกฏสคำ
 จำปาตะกองงุ่น สหัสศุณเข้าระคนปนป่าหนั้น สลา
 สล้างนางแย้มเข้าแถมกัน หนุ้าฝรั่งฝรั่งเรียงขึ้น
 เคียงคอง โกฏกระวานกานพลุกระบัค กำจายกำจัต
 สารพันต้นต้นหยง หอมระรินชื่นใจทีในคอง พฤษภา
 ทรงเสาวคนธ์กิ่งปนปรัง ทพปนปราชรายรายลั่นทราย
 อ่อน เขาคงคอนเลียบเดินเนินกุหลาบ เทียนยี่หร่า
 ขำฉนส่งกลิ่นฟุ้ง ส้มส้มกึ่งโกฏุฟ้าการบูร คิดถึงนุช
 ขะบานินจาเอ๋ย มีไค้ไชยชมสยายมาหายสูญ ยิ่งไค้ก
 เลี้ยวเหลียวหาให้อาคร ยิ่งเพิ่มภูลพิศวงในคองแดน
 กเลียบนางนกถึงนางเหมือนอย่างเลียบ เคยชวนเจ้ารอยยิ้ม
 อยกแขน เห็นนมนางกลางพนมมนกชมแทน ลม้ายแมน
 เหมือนเหมือนจะเยอนยม มะปรางต้นผลอย่างพระ

ปรากฏ^๒ น้าเนตรคลอกลอดคล้อยย้อยหยิมหยิม
ผ่นอารมณ์ชมพลบคันทบทม^๕ ขนรอบริมหว่างเขาลำเนา
เนิน พนมมาศลาดเลี่ยนเตียนตลิว^๑ บ้างส่งลิบลอยแหงน
เป็นแผ่นเฟิน^๒ บ้างทมนั่นเที่ยงเป็นเชิงเทิน เป็นกรอก
เกริ่นโกกรกกรวยลำห้วยธาร เสียงสิ้นอุคคั่นล้นพิภพ
สถ้านสกกโถมฟาดฉาดฉาดฉาน^๑ ที่น้ำโจนโผนพังคัง
สถ้าน บ้างพุช่านสาครสายสุหร่ายริน^๑ คั่นถึงนุชขยุบา
แม่นมาเห็น จะลงเล่นลำธารละหารหิน ฟุ้งปลาทองท่อง
ไถ่เล่มไคลกิน กระดิกคั่นคางตามกระบวน ปลา
เนื้ออ่อนอ่อนกายขนว้ายเกลื่อน ไม่อ่อนเหมือนนอนอง
ประคองสงวน ปลานวลจันทร์นั้นกังามแต่นามนวล ไม่
งามชวนชื่นเช่นระเด่นดวง พลากรับทัพชัยรบกำหนด
แสง ทุกหล้าแหล่งลำเนาภูเขาหลวง ไม่ประสบพบ
เห็นให้เย็นทรวง ให้เหง่าง่วงเงียบบเหงาเศร้าพระไทย
ถึงพลมาจากมิตรแต่จิตรเปลี่ยว เหมือนมาเดียวคั้ง
จะพาน้ำตาไหล เห็นนกหกฝนโผนโจนยับไม้ บ้างฟู

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา

๕
ใช้^๕ บก^๕ ทาง^๕ ต่าง^๕ ต่าง^๕ กัน^๕ นก^๕ กระ^๕ ตัว^๕ คลว^๕ เคลย^๕ ตัว^๕ เมย^๕ ขอน^๕
เหมือน^๕ ขวัญ^๕ อ่อน^๕ แอบ^๕ ประ^๕ ทับ^๕ พร^๕ ขวัญ^๕ ขอน^๕ สลา^๕ พาช^๕ น
ทุก^๕ คน^๕ วัน^๕ มา^๕ จาก^๕ กัน^๕ กรรม^๕ เอีย^๕ ไม่^๕ เคย^๕ เป^๕ น^๕ เห็น^๕
นก^๕ เป^๕ ลา^๕ เกล^๕ าค^๕ เชา^๕ ช^๕ น^๕ ถอน^๕ ส^๕ ोन^๕ เหมือน^๕ ไม่^๕ พอ^๕ ใจ^๕ เห็น^๕
พอ^๕ เวลา^๕ สาย^๕ ณ^๕ ห^๕ ั่ว^๕ น^๕ เย^๕ น^๕ นก^๕ ย^๕ ่ง^๕ เล่น^๕ ลม^๕ เพล^๕ น^๕ ขน^๕ เน^๕ น^๕
เต^๕ ย^๕ น^๕ ข้าง^๕ เย^๕ อด^๕ ก^๕ ห^๕ ก^๕ ทาง^๕ ก^๕ อ^๕ ก^๕ าง^๕ ข^๕ ก^๕ แฉ^๕ ล^๕ ก^๕ ฉ^๕ ล^๕ ก^๕
เล^๕ ย^๕ ว^๕ ล^๕ ต^๕ ฉ^๕ ว^๕ ต^๕ เฉ^๕ ว^๕ ย^๕ น^๕ ข้าง^๕ ย^๕ าง^๕ ย^๕ อด^๕ จ^๕ อด^๕ ประ^๕ จ^๕ ง^๕ ท^๕ ว^๕ ง^๕ เฉ^๕ ว^๕ ย^๕ n
ออก^๕ ก^๕ ล^๕ าง^๕ เต^๕ ย^๕ n^๕ ต^๕ น^๕ ข^๕ ว^๕ ต^๕ ก^๕ วั^๕ ร^๕ ค^๕ ก^๕ ร^๕ a^๕ y^๕ ค^๕ ิด^๕ ก^๕ ึง^๕ ไป^๕ ไช^๕ ย^๕ n^๕
ไ^๕ ไช^๕ ย^๕ ล^๕ ส^๕ ม^๕ r^๕ เม^๕ อด^๕ ท^๕ อด^๕ ก^๕ ร^๕ พ^๕ อด^๕ ร^๕ ำ^๕ ร^๕ ข^๕ ำ^๕ ถ^๕ ว^๕ a^๕ y^๕ ไช^๕ อ^๕ ำ^๕ ร^๕ ำ^๕ พ^๕
ล^๕ ับ^๕ น^๕ ช^๕ ส^๕ ต^๕ เล^๕ ย^๕ ค^๕ a^๕ y^๕ ส^๕ อด^๕ น^๕ อ^๕ a^๕ ย^๕ ม^๕ y^๕ r^๕ a^๕ ไช^๕ อ^๕ a^๕ ว^๕ ร^๕ ุ^๕ n^๕ เห็น^๕
เ^๕ a^๕ เ^๕ ย^๕ w^๕ เ^๕ y^๕ w^๕ ไค^๕ t^๕ ล^๕ วน^๕ ส^๕ ៃ^๕ t^๕ s^๕ u^๕ g^๕ แต่^๕ ล^๕ วน^๕ ผ^๕ u^๕ n^๕ ห^๕ g^๕ s^๕ t^๕ j^๕ y^๕
ส^๕ l^๕ y^๕ s^๕ l^๕ o^๕ n^๕ ห^๕ g^๕ s^๕ t^๕ g^๕ i^๕ a^๕ m^๕ t^๕ a^๕ m^๕ o^๕ y^๕ a^๕ n^๕ g^๕ e^๕ r^๕ a^๕ h^๕ a^๕ n^๕ g^๕ o^๕ n^๕ p^๕ e^๕ n^๕ k^๕
ข^๕ o^๕ n^๕ p^๕ l^๕ k^๕ y^๕ t^๕ k^๕ a^๕ n^๕ c^๕ i^๕ k^๕ s^๕ h^๕ m^๕ o^๕ r^๕ h^๕ i^๕ n^๕ n^๕ i^๕ n^๕ h^๕ n^๕ a^๕ h^๕ e^๕ m^๕ o^๕ n^๕ m^๕ n^๕ y^๕ y^๕ y^๕ b^๕ k^๕
h^๕ e^๕ m^๕ o^๕ n^๕ c^๕ r^๕ u^๕ t^๕ r^๕ i^๕ b^๕ t^๕ a^๕ m^๕ p^๕ e^๕ a^๕ s^๕ m^๕ p^๕ o^๕ k^๕ m^๕ a^๕ h^๕ e^๕ m^๕ y^๕ w^๕ t^๕ e^๕ y^๕ w^๕ k^๕ e^๕ i^๕ n^๕
n^๕ e^๕ i^๕ n^๕ p^๕ n^๕ m^๕ l^๕ u^๕ k^๕ l^๕ e^๕ i^๕ k^๕ l^๕ i^๕ m^๕ l^๕ a^๕ g^๕ j^๕ o^๕ n^๕ h^๕ e^๕ m^๕ o^๕ n^๕ p^๕ u^๕ n^๕ k^๕ n^๕ h^๕ e^๕ l^๕ a^๕ l^๕ e^๕ m^๕ a^๕ r^๕
g^๕ e^๕ a^๕ r^๕ a^๕ c^๕ u^๕ l^๕ a^๕ o^๕ y^๕ t^๕ e^๕ y^๕ w^๕ k^๕ i^๕ n^๕ p^๕ e^๕ y^๕ w^๕ y^๕ a^๕ s^๕ l^๕ a^๕ s^๕ l^๕ s^๕ i^๕ n^๕ t^๕ o^๕ t^๕ i^๕ n^๕

895.9112

104

๙ ๙๙๘ ๒

น. 32 บ. 15668

ยืนหยัศสัศัตน เห็นผู้คนโผนข้ามลำเนาเนิน ฝูงมฤค
 ถกเถอนเทยวเกลอนกลุ้ม เป็นคู่คุมเคียงนางไม่ห่าง
 เห็น เห็นกว้างทองย่องเยื้องชำเลื่องเดิน เหมือนน้อง
 เชิญพานผ้าประหมาเป็นึง พะเข้าด้วยช่วยประคองพระ
 น้องนุช สงสารสคสคสวาทไม่อาจเถียง โอ้ยามนี้มีไต่
 น้องประคองเคียง พกเสียงบุญตามเจ้าทราชมเชย เป็น
 ฤศลหนหลังเราทั้งสอง คงไต่เนื่องคินมาเวียงเคียงเขนย
 แม่นกรรมหนุนบุญน้อยจะลอยเลย มีไต่เชยบุษบาพวง
 งอน พระครวญครำรำไรมาในรถ โคกกำสรวตแสนเลี้ย
 คายสายสมร พอเวลาสายณห์ทวนรอน ขักรวอนริบ
 กลับมาจักรัง โอนกเอ๋ยเคยอยู่มาสู่ถิ่น แต่ยพินลียลย์ไม่
 กลับหลัง ครันแลศศรีแสงก็แดงดัง หนึ่งน้ำครึ่งคล้า
 ฟ้าภาโลย เหมือนครั่งนพมาโคกแสนทวษ ชลเนตร
 แดงเคือกคังเลือกไหล โอ้ตัวนักรัณจะลยภพไตร ก็อา
 ไลยโลกยังหยดรักรอ ประหลาคนกรักเอ๋ยมาเลยลย์
 เหมือนเพลิงคัยเค็ดเคียวไปเจียวหนอ ชลในยไหลหลัง

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา

ลงคลั่งคลอ ยิงเย็นย่อเลี้ยวทรงให้ร่วงโรย ชนน้อยห้อย
ไม้เรียวร้อง เสียงแซ่ซ้องเริ่มรวเรือกผิวไหวย เหมือน
อกพอกवलให้คืนโดย ลห้อยโหยหานางมากกลางไพร
พระสุริยวงศ์ลงลยพยับคำ ถึงแนวน้ำเนินผาพฤกษาไสว
หยุดสำนักพักพลสกลไกร พระเนาในรถทองก้าน้องยา
ถนอมแนบแนบของคหลงหนึ่งหรัค ให้บรรทมไสมนัส
ในรดา ต้องจากวงครุฑนี้เพราะพิพา พระน้องมา
อ้างว้างวังเวงใจ นอนเถิดหนายาหยาพิจะกล่อม งาม
ละม่อมมิ่งขวัญอย่าหวนไหว คิริรอยขอบเคียงเหมือน
เวียงไชย อยู่ร่วมไม้เหมือนปราสาทราชวัง เคยสำเนียง
เสียงนางสร้างค์ให้ มาฟังเรไรแซ่เหมือนแตรสังข์ เคย
มีวิสูตรรดกนบนนยลลรัก มากำบังใบไม้ในไพรวัน หนาว
น้ำค้างกลางคนส่อนอ่อน จะกางกรกอดน้องประคองขวัญ
เอาดวงการาระยับกับพระจันทร์ ต่างซอสนชวาลาระยา
ย้อย จักรจันหวนแว่วแจ้วแจ้วเสียง ต่างสำเนียงขับ
ครวญหวนละห้อย พระพายเอ๋ยเซຍมาต้องพระน้องน้อย

เหมือนนางคอยหมอบกรานอย่างนพิต ไฉ้เวลาปาน
 คนเจ้าพ่เอ๋ย กะไรเลยแลเงยบเซียบขงัด น้ำ
 ค้างเผาะเหาะเหินกระเซ็นชก คิกสังคหวงจิตรจิง
 นิทรา พระขวัญเอ๋ยเคยนอนอย่าร่อนเร่ ไปว่าเหว
 หว่างไม้ไพรพฤษยา ขวัญมาอยู่สัทพระพิยา พระ
 มารดาบิดุเรศนิเวศน์เวียง พระขวัญเอ๋ยเคยแอบแนบ
 ถนอม มาฟังกล่อมกลอนเพราะเสนาะเสียง ไฉ้แรม
 ล่วงดวงเคือนกเลือนเอียง พพศเพียงพกตรแฝงพลิก
 แผลงบัง บุษบยาหยาเจ้าพ่เอ๋ย ช่างลอยเลยลิลลยไม้
 กลยหลัง เมื่ออ้อมออกนอกเขตรนิเวศน์วัง พระน้องนังรณ
 ทรงทตรงริม พหยอกเฝ้าเข้าชมแต่ไกรธ สอนโอยชู
 โอยชูเอี่ยมแสงยมหิม อยู่ใกล้เคียงเพียงเอ๋ยได้
 เซยชม ถนอมนมเนอน่วมร่วมฤไทย พระครวญ
 คร่ำรำภาจนคกเงยบ เย็นระเียบบหย่อมหญ้าพฤษยา
 ไสว สงบเสียงสังสัตว์สังคไพร ทกกอกกมิ่งไม้
 พระไตรกรม สุมาลัยปานกลนระรินริน ในเทียง

คนเลี้ยงแต่ฝูงหงกระหม ผู้พระไทรมะพุ่มมุงมุงม
 ไชยคัพพิมผิวแก้วหวีหววไวย เหล่ามารยาบ่าโง่งเทียวไทง
 เกอน ตะโกนเพอนเพิกเลี้ยงลำเนียงโหย น้ำค้างพรม
 ลมเรอยเฉอยเฉอยไชย ยิงคินโคยเคื่อนคัยไม่หลับเลย
 จันทรวงเจ็ยเห็นบแน่นแห่งนคูฟ้า องค์ปะตาระกาหลา
 เจ้าชาเอ้ย พระน้องนุชบุษบาเจ้าชาเคย เป็นคู่เซยชมชื่น
 ให้คินมา ทังโกสัยตรเนตรเห็นเหตุสิน ว่ายุพินอยู่ที่ไหน
 นำไปหา หาไม่ฉนวนแต่พระสุชาดา ช่วยอุ้มพามาให้
 พยประสยกัน ทังพรหมานวานแต่พาหะหงส์ จะได้
 ทรงเหาะแสงทุกแห่งสวรรค์ แม่นไค่นุชบุษบาวิลาวรรณ
 จะทำขวัญหงส์พรหมให้สมยศ จนพลบค่ำราภกนกอนาถ
 ไม่ไสยาสนัยามวิโยคโคกกำสรว จนแจ่มแจ้งแสงตะวัน
 ให้รัตนค ให้ยกทัพขจรดลยวลคเคิน ทุกแคว้นแคว้น
 แคนชวาสุธาทวีป เทยวเรวรีบรอบเกาะตั้งเหาะเหิน ไม่
 พยเห็นเป็นเคราะห์จำเกาะพเอิญ ไปจนเกินมลาภาภารา
 ราช เมืองระคุทักกลวอำนาจ ต่างแต่่งราชธิดามาถวาย

ไม่ไยคือนั่งแต่ซังกาย แม่นแก้วหายได้ขุดไม่ทศเทียม
 แม่นมีเหมือนเพื่อนเซยที่เคยซิด ไม่ขอคิดนึกหน้ายสะ
 อายเหนียม แต่ปราโสไต่ถามตามธรรมเนียม ไม่และ
 เลียมเลยแสงวทุกแห่งไป ถึงเจ็ดเดือนเคลอนคลาศ
 ประหลาดแล้ว ไม่พบแก้วกลอยจิตพิสมัย จนพระรูป
 ชบผอมเพราะตรอมใจ ทั้งนายไพร่พลนกรอ่อนกำลัง
 จนลงทางร่วมทบวิรัตน์ ที่จะตมรคาไปกาหลัง
 เห็นเขาเป็นเนินรุ่มพนมวัง ต้นดงรงครกครนระรอนเย็น
 ทธารถ่านาพทูลัน เป็นช่องชันยลลังกาน่านั่งเล่น ผลา
 ผลหล่นกลาดดาษกระเด็น ดอกไม้เป็นดอกพร้อมหอม
 รัญจวน จะใคร่บวชสวคมนต์อยู่บนเขา เพราะแสนเศร้า
 สดจะตามทราวมสงวน แม่นมีตามความรักเฝ้าชกชวน
 ให้บ้นบ่วนไปตามเพราะความรัก จะหักอนชนหักกจักได้
 หักอาไลยนี้ไม่หลุดสัดจะหัก สารพัดตัดขาดประหลาด
 นึก แต่ตครกันไม่ขาดประหลาดใจ จะสร้างพรตอดรัก
 หักสวาท เมื่อจะขาดขอคิดพิสมัย แม่นน้องนชบชบา

นิคาไลย จะได้ไปสู่สวรรค์ชั้นโสฬศ จึงหยุดทัพยับยั้ง
ตั้งอาศรม รักษาพรหมจรรย์ด้วยกันหมด ปะตาปาอายัน
อยู่บรรพต อุด้าห่อคอาไลยก็ไม่คลาย ภาวนาว่าจะตั้ง
ปลงสังเวช ก็หลับเนตรเห็นคู้ไม่รู้หาย จะสวมนนัตตัน
ถูกไปผูกปลาย ก็กลับกลายเป็นเรื่องราวเป็นกล่าวกลอน
คิดถึงนุษยฆาตออกมานั่ง บนบัลลังก์เหลี่ยมผ้านาคิงขร
พระตรวณารำว่าด้วยอาวรณ์ หวังสมรเหมื่อนจะคลาศ
ในชาตินี้ จะอุด้าห่อปะตาปารักษากิจ อวยอทิศผลผลา
ถึงยาหยี จะเกิดไหนดในจังหวัดยโสธร ให้เหมื่อนขกข
ขลุ่ยต้องทำนองกัน เป็นเงินจามพราหมณ์ฝรั่งแลอังกฤษ
ให้สนิทเสนหาตุนาหงัน แม้นเป็นไทยให้เป็นวงศ์ร่วม
พงศ์พันธุ์ พอโสกันต์ให้ได้อยู่เป็นคู่ครอง ครนกรวด
น้ำสำเร็จเสด็จกลับ เข้าห้องหับโห่ให้พระไทยหมอง
ทุกเขาคำร่าฤกเฝ้าตรกรตรอง จนขาดครองคราวสวาท
นิราศเอย ฯ